

КОРЕСПОНДЕНЦІЯ З ПРОФЕСОРОМ МИКОЛОЮ МУШИНКОЮ

ЛИСТИ

Пряшів, 5 березня 1999

Дорога мені Тетяно і пане Лайошу!

Ми є дуже раді, що мали змогу побувати на презентації Вашої книжки, бо з такою щирістю, з якою було прийнято Ваш «Солоспів», зустрічається не часто. Я написав вже статтю про цю визначну подію, яку буде опубліковано в нашій газеті «Нове життя», а може і у варшавському «Нашому слові» та в якійсь тернопільській газеті.

Повертаючись зі Львова ми зупинилися в Ужгороді. Там мене окупувало телебачення і в телестудії записали зі мною дві телепередачі, одну на півгодини. Переночували ми у наших добрих друзів на їх дачі на Земплинській Шираві біля міста Михайлівні у Словаччині. Там ми відзначили мій день народження, який припав на 20 лютого, тобто у переддень Вашої презентації, яку вважаю подарунком до мого свята.

Магда вже почала переписувати Вашу «Стежку від воріт». Постараємось видати її, хоч і в нас це – нелегка справа. Все менше і менше людей, які читають книжки, а ще менше тих, які їх купують. Ця справа не ліпша і у Вас, хоч там суцільне українське населення, а в нас вже виростає генерація, яка навіть азбуки не знає.

Дуже прошу якнайскоріше надіслати мені кілька фотографій до Вашої книжки, зокрема з Вашого дитинства: хату, як би був, то і вид на Білозірку, Вас у найменшому віці і пізніших етапах, тата, маму, сестер, братів, якщо є, то сімейну фотографію, фото зі шкільного періоду, зі школи для сліпих, роботи, університету, з друзями, обов'язково хору «Струмочку» з його керівником Вовком, фото з першого подружжя, Ваших дітей /сімейне/, з весілля з Лайошем, його як бандуриста і т. п.

Одним словом, виберіть колективно те, що вважаєте найкращим, а ми тут з того, що надішлете, зробимо остаточний вибір. Всі фотографії Вам повернемо назад після їх використання.

Якщо про презентацію були статті у пресі України, надішліть мені хоча би їх ксерокопії.

Я є дуже завантажений, але видання «Стежки» хотів би довести до кінця. За другу і третю частину рукопису автобіографії я не беруся. Це повинна зробити Україна і я вірю, що Ви там спонсорів знайдете. Не забудьте на задній частині фотографії написати її зміст. Тут Вам сини стануть у пригоді.

Я післязавтра виїжджаю на наукову конференцію до Ужгорода, а на дальший тиждень вибираємося з Магдою на десять днів до Праги, Оломоуца, Вишкова. Буду читати лекції і працювати в архівах.

Праці багато, але я є радий, що Магда мені допомагає не гірше, ніж Вам Лайош.

Свій день народження вдома я буду відзначати лише сьогодні. Приїдуть сини, невістки, онуки, свати. Будуть тости, побажання, пісні, жарти. Як завжди. Радість бачити всіх близьких вкупі.

Кінчаю, бо через годину маю сидіти в радіостудії.

З глибоким поважанням. Пані Тетяну щиро вітаю з її днем народження, який вона, відзначатиме наступного місяця. Щастя і здоров'я Вам на многая і благая літа!

Ваші,

Микола

Пряшів, 5 березня 1999

Сільрада села Білозірка Тернопільської області

Вельмишановні друзі!

Вам напевно відомі три поетичні збірки Вашої землячки Тетяни Фролової-Кноль: «Виклик долі», «Повінь» та «Солоспів» /Львів, 1996-1998/. Нині моє приватне видавництво «Карпати» у Пряшеві /Словаччина/ видає її дебют у прозі – першу частину трилогії «Поклонюся землі» – «Стежка від воріт». Це – спогади

сліпої поетеси на її дитинство, прожите в Білозірці. Це – своєрідний гімн авторки її рідному селу, яке вона ціле життя безмежно любить і до якого завжди радо повертається. В книзі описано важке життя в роки війни, й післявоєнні негаразди, календарні звичаї, менталітет людей, репресії, арешти, роботу, розваги, вечорниці, одним словом – сільський побут. Цінність книги полягає в тому, що все це подано «очима» сліпої дівчини, Богом наділеної поетичною душею. Її спогади – поезія у прозі, глибоко правдиві і щирі. Я є професор університету, академік Національної академії наук України та кавалер почесного ордена Президента України «За заслуги», автор півсотні книжок і понад тисячі наукових статей. Прорецензував я не одну сотню рукописів та мушу сказати, що такої щирої й переконливої розповіді я ще не читав. Тому взявся за видання рукопису за власний кошт.

Книжка «Стежка від воріт», ілюстрована фотографіями з Білозірки та зразками її віршів /серед яких на першому місці є вірш «Білозірка/, вийде в середині жовтня. Авторка хоче зробити презентацію книжки у Вашому селі, у місцевому клубі в неділю 31 жовтня ц. р. Зі Львова, приїде авторка, її чоловік Лайош Молнар – сліпий бандурист, друзі, між ними і я є. Я гадаю, що це буде достойне вшанування небуденного таланту Вашої славної землячки, творчість якої вже зараз становить неабиякий внесок в українську літературу. Будуть і три її сини та онуки.

Я звертаюся до Вас з проханням надати нам для цієї благородної справи клуб і подбати, щоб на презентацію прийшло якомога більше білозірчан, для яких книжка написана у першу чергу. Кілька десятків примірників книжки ми привеземо із собою. Учасники презентації зможуть придбати й інші книжки Тетяни Фролової.

Приблизна програма презентації: Відкриття. Мій виступ. «Хрещення книжки». Виступ авторки. Вірші авторки та пісні на її слова. Бесіда з авторкою про її життя і творчість. Спогади старших білозірчан. Деталі можна обговорити з авторкою. Її адреса: Львів, Медової Печери 27, кв. 29, тел. 71 94 75.

Я вірю, що Ви, зв'язавшись із місцевим священиком, учителями, працівниками культурних та громадських організацій, докладете всі зусиль, аби презентація книжки Тетяни Фролової «Стежка від воріт» стала справжнім святом для білозірчан, за що Вам задалегідь дякую і тішуся на зустріч

З привітом,

Пряшів, 5 березня 1999

Дорогі мої тернопільчани!

Чомусь сталося так, що Тернопільщина стала в центрі моїх українознавчих досліджень. Володимир Гнатюк, Станіслав Дністрянський, Степан Рудницький, Софія Дніпрянська... В останньому часі предметом мого зацікавлення стала поетеса з Тернопільщини Тетяна Фролова. Коли перші чотири імена відомі кожному, то ім'я Тетяни Фролової відоме лише вузькому колові любителів її поезії. А все ж такий йдеться про поетесу, вірші якої правом належать до золотого української поезії.

Ця 57-річна сліпа поетеса з Білозірки досі видала три збірки віршів: «Виклик долі», «Повінь», та «Солоспів»/всі у Львові, власним накладом 1996-1998. Будучи зовсім сліпою, вона закінчила університет, виховала трьох синів сама, досі працює вчителькою у школі сліпих й азбукою Брайля пише. З 1996 року живе в гармонійному подружжі зі сліпим бандуристом Лайошем Молнаром, який цілий ряд її віршів поклав на музику і залучив до свого репертуару. Сама вона є чудовою співачкою.

Зараз в друку знаходиться перша частина її трилогії «Поклонюся землі». Це – спогади на босоноге дитинство сліпої дівчини в с. Білозірка, ілюстровані рядом документальних фотографій, добіркою віршів із трьох збірок та розділом із другої частини трилогії, що охоплюватиме її навчання у львівській школі для незрячих. В третій частині буде описано її життєві перипетії. Спогади сліпої поетеси – унікальне явище в сучасній українській літературі. Вони виходять у моєму приватному видавництві «Карпати» на громадських засадах.

У неділю, 31 жовтня ц. р., у клубі с. Білозірка Ланівського р-ну відбудеться презентація книжки Т. Фролової «Стежки від воріт» (перша частина трилогії «Поклонюся землі»), в якій разом з авторкою братиму участь.

Було б добре, якби подібна презентація відбулася у Тернополі. Авторка гідна того, щоб її представити тернопільській громаді. Вступ до презентація зробив би я, авторка читала б кілька своїх віршів (а може й розділ з книжки), її чоловік би у

супроводі бандури заспівав би пару пісень на її слова (дещо разом з авторкою). На мою думку, був би це гарний вечір поезії. Провести його можна було б у понеділок, 1 листопада. Ясна річ, що ні авторка, ні я, не вимагаємо жодного гонорару, однак, поділитися на фінансування вечора не можемо. Частину тиражу книжки ми привеземо із собою для продажу. Важливо, щоб на презентації були мас-медії: телебачення, радіо та представники преси. Організатором вечора могла би бути держадміністрація, спілка письменників, музеїв, архівів, університет або інша установа. Вечір слід належно пропагувати, а тернопільці вміють це робити.

Терміни – 31 жовтня – Білозірка та 1 листопада – Тернопіль, є остаточними, бо в інший час не зможу приїхати: до 23 жовтня (від 7 жовтня) буду в Канаді, від 11 листопада – в Італії. Адреса авторки: Тетяна Фролова, 290038, Львів, Медової Печери 27, кв. 29, тел. 71 94 75. Якщо ви погодитесь з моєю пропозицією, прошу зв'язатися з нею, бо вона ні про що не знає. Домовлялись ми з нею лише про Білозірку. На жаль, книжка з'явиться друком лише на початку жовтня, отже, я не встигну надіслати вам навіть сигнального примірника, бо закордонні бандеролі йдуть довго.

Тішуся на зустріч,

М. Мушинка

Пряшів, 5.9.1999 р.

Дорогий пане Лайошу і пані Тетяно!

Після розмови з Вами я негайно написав листа Тернопільській держадміністрації, копію якого Вам надсилаю. Такого ж листа я написав і Роману Лубківському у Львів, запропонувавши провести презентацію у Львові 2 листопада. Подзвоніть йому і домовтеся.

Я постараюся привезти із собою якнайбільшу кількість примірників, хоч можу мати труднощі на кордоні заради мита. Після завтра наш син Олесь повернеться з Канади і зараз же запустить «Стежку» до друку. Пару примірників я б хотів узяти із собою в Канаду, куди поїду 7 жовтня. Зверніться у цій справі до Григорія Шумейка, Спілки письменників та інших організацій.

На. презентації «Фуршет» не обов'язковий. Без нього можна обійтися. В

жодному разі він не сміє бути за Ваші кошти. Головне, щоб були люди, які люблять справжнє мистецтво і засоби масової інформації – телебачення, радіо та преса.

М. Мушинка

PS.: долучаю й копію листа, висланого у білозірську сільраду. З нею теж зв'яжіться. До зустрічі!

Пряшів, 16 лютого 2000 р.

Вельмишановна пані Таня, дорогий Лайошу, любий Сашку!

Вже давніше отримав від Вас з 20 примірниками «Слідів Сінгалевича». Саме тоді я лежав у ліжку з високою температурою (грип) і не міг відповідати на одержану пошту.

Книжку я прочитав з великим задоволенням. І зараз же, написав не одну, а дві рецензії. Обидві Вам висилаю. Прочитайте і дайте ще комусь почитати (може Жеплинському), виправте фактичні помилки – викресліть непотрібне і доповніть необхідним і занесіть – одну в редакцію «Дзвін» – Роману Федоріву, другу – в редакцію «Народознавчих зоштів» Степану Павлюку або редакторові. Віддайте їм по книжечці. Для себе (а може для когось іншого) зробіть ксерокопії.

Без дозволу Тані я залучив у другу рецензію суттєві частини з її прекрасного листа. Вони значно оживляють рецензію. Ваші примірники я подарував тутешнім бібліотекам із присвятою від Вас розіслав спонсорам, які дали гроші на видання «Стежки від воріт» – Микулину, Кобасі, Шуркалі, Поповцю, Ігорю Мушинці (синові) та деяким іншим. Щиро поздоровляю Вас з черговою книжкою, яка є вагомим внеском у кобзарознавство, нерукотворним пам'ятником напівзабутому засновнику капели «Карпати».

Я зараз співпрацю з чеським телебаченням над телефільмом про музичне життя на Закарпатті. Дещо ми зняли восени, а дещо будемо знімати на початку літа. Один із кадрів мав би бути «Музика на вулиці». Я запропонував режисерові кадр: сліпий бандурист грає на бандурі і разом з дружиною співає українську думу (на вулиці Ужгорода або Берегова). Біля них хлопчик продає книжечки та касети. Люди проходять, кидають копійки у козацьку шапку і розглядають книжки. Коментарій:

угорець із Берегівщини Лайош Молнар разом з українською поетесою Тетяною Фроловою співають українські та угорські пісні. За так зароблені гроші вони хочуть видати уже шосту книжку Тетяни – поетичну збірку, рукопис якої носять із собою. Обоє вони незрячі. Лунає пісня, камера показує Сашка з книжками й рукописом – брайлем і азбукою. Якби режисер погодився, Вас би покликали на Закарпаття, дорогу й перебування оплатили. Фільм знімається у чесько-словацько-українській кінопродукції й буде демонструватися у різних країнах світу. Я є лише консультантом, мої пропозиції не мусять подобатися режисерові чи продуцентіві, тому беріть це як одну із ідей. Більш реальною є Ваша подорож у Польщу на «Лемкіївську ватру».

З глибокою пошаною і поважанням,

М. Мушинка

Пряшів, 2.10.2000 р.

Дорогі Тетяно, Лайошу, Сашку!

Я тільки що повернувся з Магдою з України (Коломия, Чернівці, Закарпаття – 10 днів), а дома знайшов Вашу чудову збірку «Зачерпніть...» (16 прим.). Як із попередніми книжками, я захоплений Вашим талантом. Вірші прекрасні! Постараюсь прорецензувати, хоч з часом у мене сутужно...

Наприкінці жовтня приїду у Львів на цілий місяць. Тоді поговоримо, поспілкуємося.

Після повернення з Криму, ми поїхали у Польщу, потім у Югославію – з фольклорним колективом та фестиваль, через пару днів – у Хорватію на конференцію...

Остання наша подорож по Україні була чудовою. Вражень – море.

Вашу книжку роздам у бібліотеки та людям, які того заслуговують. Навряд чи вдасться мені що-небудь продати.

А як справи з Вашими казками та спогадами. Я знаю: гроші, гроші. А де їх взяти? В нас те саме.

З привітом,

Пряшів, 2 квітня 2002 року

Вельмишановна пані Тетяно і пане Лайошу!

Щиро дякуємо Вам за прекрасній великодній подарунок – чудову книжечку казок. Вона зробила радість не лише нам і нашим внукам, але й учням Української початкової школи імені Тараса Шевченка у Пряшеві, куди ми її роздали.

Заздалегідь вітаємо Лайоша з його славним ювілеєм. Нехай його бандура і надалі звучить могутнім звуком і до сліз зворушує пані Тетяну, але й тисячі і мільйони любителів української пісні в цілому світі.

В нас усе гаразд. 96-річна бабуся ще якось рухається (хоч дуже поволі і не без чужої допомоги). Магда ніяк не може повірити, що вона уже пенсіонерка і щодня ходить до школи ніби пообідати й подивитися на внучат. А в дівчат уже груди заокруглюються і вони починають на хлопців задивлятися. Єдиний Юрко має насолоду має з іграшок, яких має силу-силенну від найпростіших по складні електронічні. Якби не ця «нещасна школа», то він би з ними грався і фантазував цілими днями. І ще маємо дома собачку Мушку, яку Олесь щоранку привозить до нас (бабуся каже, що в дитсадок) і щовечора відвозить додому. Діда Миколу він не любить, бо він їй не дозволяє лягати до його ліжка, навіть у тріскучі морози виганяє на двір і називає її справжнім іменем – «сукою». Зате бабуся Магду вона обожнює, бо та їй дозволяє все, навіть за пазуху залізти і лизати те, що призначено не для неї.

Я багато працюю і не мало роз'їжджаю. Вчора, наприклад, їздив на Закарпатську Україну. На Великдень поїдемо з Магдою з рідного Курова у Польщу. А наступного місяця вибираємося на тиждень у Париж. Коли приїдемо до Львова, не знаю. Мабуть лише влітку. Але дуже тішимося на зустріч з Вами.

Обіймаємо і цілуємо Вас – дідо своїми довгими вусами, бабуся ніжнесенькими вусточками.

Христос воскрес!

Микола, Магда

П.С.: Оцих тридцять «зелених» прийміть як аванс для наступної книжки. Кількість, але і якість книжок міг би Вам позаздрити не один реномований письменник.

Це з собачкою не все правда! Це дідко Микола ревнує і видумує на Мушку!

Пряшів, 2 липня 2002 р.

Дорога наша Танечко, любий Лайошу і цілаа Ваша родино !

Повернувшись сьогодні з роботи, я знайшов у дверях два пакуночки з Вашими найновішими книжечками /я навмисне пишу «Вашими», бо без Мольнара, не було би Фролової/. Почав читати «У вітру на крилі» і не можу відірватися. Сміюся, плачу і далі читаю. А «невідкладні» справи /Господи, а скільки їх накопичилося!/ стоять. Хай стоять, хай чекають, бо через вірші Тетяни, я з Україною говорю. /Колись Симоненко писав: «Хай мовчать Америки й Росії, коли я з Тобою говорю...»/ Вірші – прекрасні, справжні перлини поезії. Здається мені, що оця ювілейна/десята книжечка краща за всі /хоч у Вас поганих книжок і в помині нема/. Вітаю Вас з черговою перемогою. Тепер, я переконаний Вам вже буде дорога у Спілку відкрита.

Ви правом дорікаєте мені, що я мовчу. Це не тому, що я недооцінюю Ваші книжки /вони і справді чудові/, а через отой нещасний брак часу. До речі, Ваші останні книжечки /дитячі/ в нас на табуретці, біля ліжка. Часто в нашій маленькій і тісненькій спальні ночують всі троє внучат: Михайлинка між нами, у Юрка є своє ліжко, а Рійка на розкладушці. На сон грядущий, бабця Магда їм завжди щось читає. Часто це бувають Ваші казочки й віршики.

Інколи і я їм щось із них прочитаю. Не було випадку, щоб якийсь Ваш твір їм не подобався. А це найвища оцінка Вашого таланту. Знайте, що і тут, у Словаччині, Ваші твори не припадають пилукою. Я їх роздаю своїм друзям, у бібліотеки, школи...

Час в мене дуже напружений. Велику мороку маю із заснуванням нової кафедри – кафедри етнології, якої у нашому краї нема. А вона дуже потрібна! Тим, чим для Вас є Білозірка, тим для мене є Курів. Зараз я пишу двотомну монографію про рідне село. Перший том щойно закінчив. Презентація його буде 11 серпня, коли

Курів буде святкувати 670 років першої згадки. Велике свято це буде. Цього року ми з Магдою на батьківській ріллі в Курові побудували домок. На Великдень ми в ньому вперше свяченину їли. Зараз друзі-односельчани накривають нам його стріхою, роблять навколо веранди. У серпні /від 3 до 12-го/ там буде з'їзд Мушинчат з дідусем і бабцею. Приїдуть онуки з Моравії і Пряшева. Майже кожен суботу й неділю ми десь на Фестивалі.

Минулого місяця у Львові мала бути презентація моєї книжки /власне, не моєї, а Голубовського/ про життя художника Новаківського «Розмахом могутніх крил». Презентація відбулася без мене, бо видано її тиражем – один примірник /сигнальний/. На більше коштів не вистачало. В такій презентації я відмовився брати участь...

Тиждень тому був на Пряшівщині штаб Львівського телебачення. На Фестивалі у Свиднику знімали мене та мій фольклорний колектив з яким я співпрацюю вже 30 років! Фестиваль їм дуже сподобався. Запрошують мене й колектив до Львова на якийсь Ваш фестиваль /забув назву/. Навіть у журі мене залучили. Може наступного року приїдемо.

Ще раз щиро дякуємо за щедрий подарунок. У другій половині серпня вибираємося на конгрес у Чернівці.

Цілуємо,

Микола, Магда

PS. Вже після написання цього листа, я ще раз прочитав Вашу збірку і знайшов присвяченого «М. Мушинці». Потім ми з Магдою до глибокої ночі читали вголос.

Пряшів, 21 липня 2002 р.

Вельмишановна пані Тетяно!

Сьогодні поштарка принесла листа мені від пенсіонерки, захопленою Вашою книжкою. Висилаю Вам його ксерокопію, щоб Ви знали, що Ваші книжки читають у далекій Словаччині.

Її мати була прекрасною вишивальницею з Тернопільщини. Ми давно вже

влаштували виставку її вишивок, яка глядачів заворожила. Ми хотіли видати альбом її вишивок, та нас комуністична влада розігнала і ми стали безсилими. Я втратив контакт з нею, тим більше, що на старість вона поїхала жити до старшої дочки у західну Словаччину, а молодша дочка Оксана (моя однокласниця, у яку були закохані всі хлопці, мене не виключаючи) емігрувала, здається, в Америку; їх батька-січовика у 1939 році вбили угорські вояки і закопали у гній; лише недавно його прах підняли і перепоховали у Великому Бичкові на Закарпатті. Дмитро Остапчук був теж з Тернопільщини.

Вишивки Анни Остапчук після її смерті розійшлися по світі, головним чином, за океан, а те, чого ніхто не хотів (понад 200 зразків, вирізаних зі зношених сорочок, рушників, спідниць) зовсім випадково потрапило до мене. Це чудо народного мистецтва! Я б хотів влаштувати виставку цих шедеврів. Може й на Тернопільщині, її батьківщині, і видати альбом її творів. Та чи встигну, хто його знає... Та чому про все це я пишу вам, знаючи, що Ви не зможете побачити. Мабуть тому, що ви, як і Лайош, серцем відчуваєте красу, і красу вишивки. Сьогодні пересилаю пані Марії Ваші наступні книжки. Цілую,

Микола.

(вказує адресу словацької пенсіонерки)

Пряшів, 29.12.2002

Дорога пані Тетяно, пане Лайошу й ваші сім'ї!

Щиро вітаємо вас з Новим роком, в якому бажаємо Вам доброго здоров'я, свіжих сил та успіхів на сцені, літературній творчості і... коханні.

До свого вітання я долучаю дві рецензії на Ваші останні книжечки. Першу висилаю в «Літературну Україну» (разом з примірником Вашої книжки), другу – в наш дитячий журнал «Веселка».

Одночасно висилаю Вам рекомендацію в члени Спілки письменників України. Чому на Ваші руки, а не безпосередньо у секретаріат Спілки? На мою думку, у нас порядок такий, як і в інших країнах, а саме:

Ви повинні написати заяву, долучивши до неї ксерокопії обкладинок книжок (або цілі книжки) та мою рекомендацію. Все це віддайте голові львівської організації СПУ (здається, ним є пан Різник). Він би мав дати свою рекомендацію або резолюцію і надіслати усе це в Київ. Одним словом, у Львові Вам скажуть як поступати за статутом Спілки, якого у мене нема. Здається потрібні будуть ще рекомендації двох членів СПУ, які Вам не буде важко роздобути серед своїх прихильників. Моя рекомендація є лише імпульсом для розпочаття процесу Вашого прийняття у члени СПУ. Я вірю, що вона дасть позитивні результати. Ви цього заслуговуєте вповні.

З привітом,

М. Мушинка, Магда

Пряшів. 7.4.2003.

Наші дорогенькі друзі!

Великий сюрприз Ви нам зробили, надіславши аж три свої книжки – по 15 прим. з кожної. Прекрасні! Читаємо... і плачемо.

Одну я прорецензував. Відгук відсилаю запропонуйте її «Дзвоніві» або іншому часопису.

5 березня у буду у Львові. Привезу якусь підтримку для дальшої книжки. Поштою гроші висилати небезпечно. Крадуть.

Дуже поспішаю, бо Магда стоїть наді мною із цілою купою листів та листівок. Через пару хвилин пошту зачиняють.

Вітаю Вас з Великоднем! Ваше зимове перебування у Медовій печері було плідним – то є «ведмежат», одне краще за другого. Пора вийти з печера і показати їх людям!

Христос воскрес!

2004

Дорогі друзі!

Офіційне («католицьке») Різдво ми вже відсвяткували. Зараз готуємося до зустрічі Нового 2004 року та до нашого («православного») Різдва. Старий рік був для мене дуже напруженим і багатим на події. З роботи в університеті мене вже остаточно відправили на пенсію (проти моєї волі). Це мені, з одного боку розв'язало руки (я сам собі голова), з другого – тяжко на серці, коли тобі дають знати, що ти вже нікому не потрібний. Та такий вже закон природи: старші повинні звільнити дорогу молодшим.

В цьому році я багато роз'їжджав по різних конгресах, конференціях, фестивалях. Шість разів побував на Україні (Київ, Одеса, Львів, Кам'янець-Подільський, Хмельницький, Ужгород), кілька разів у Чехії, Польщі та по різних містах Словаччини. В Пряшеві був головним організатором конференції до 200-ліття з дня народження О. Духновича (здається, успішної; зараз готую до друку збірник її матеріалів). Видав три книжки, з яких найбільше ціную антологію найдавніших звукових записів фольклору Закарпаття «Голоси предків» (з компакт-диском). До 80-ліття мецената О. Кобаси випустив брошуру «Лемко з серцем українця», а до 100-ліття від народження батька Івана наша сім'я видала книжку «Син землі». Похрестили ми її точно в день століття (31 серпня 2003) на батьківському ґрунті в Курові, де нас зібралося 47 чоловік (дітей, внуків та правнуків ювіляра).

До цього ювілею ми закінчили побудову невеличкої хатини на маминій ріллі в Курові, де відчуваємо себе дуже добре. У кошицькому українському радіомовленні я завершив цілорічний цикл радіопередач «Краяни», а в «Новому житті» - цикл 12 інтерв'ю «Розмови з одnodумцями». Обидві речі я б хотів видати книжками. Затримує нестача коштів.

В сім'ї у нас все гаразд. Бабуся Марія відзначила 95 рік народження. Дружина Магда теж остаточно пішла на пенсію. Вона весь свій вільний час присвячує переписуванню на комп'ютері моїх праць (я й осі не навчився з комп'ютером працювати, хоч маю його в хаті), полагоджує мою пошту, доглядає маму, собачку Мушку, час від часу і внучат. Сини Петро, Ігор та Олесь успішно працюють в різних професіях (право, бізнес та етнографія), в сім'ях мають злагоду, батька і маму

«чтять», а дітей доброму навчають. Троє наймолодших внучат добре вчаться в Українській школі ім. Т. Шевченка. Тішимося ними.

А що очікуємо від Нового року? Планів багато, обов'язків ще більше та я вже все лишаю на самовплив.

Вам з щирого серця бажаю здоров'я і щастя в Новому році та радісну сімейну атмосферу під час Різдвяних свят.

Микола та Магда Мушинки

Пряшів, 30 березня 2006 р.

Вельмишановна родина, друзі, колеги та знайомі!

Звертаюся до Вас цим листом, щоб якнайщиріше подякувати вам за привітання до мого 70-ліття.

Признаюся, що мені й не снилося, що мій ювілей викличе такий широкий розголос: майже сотню індивідуальних і колективних привітань. Щоб не відповідати кожному окремо, пишу вам цього спільного «інформаційного» листа».

Перший подарунок піднесла мені дружина Магда. Була це бібліографія мого публіцистичного доробку за останнє десятиліття. Вона охоплює 20 книжкових публікацій, 90 наукових розвідок, популярних статей та 145 рецензій і нав'язує на публікацію «Колеса крутяться», т. 2 (Пряшів, 1998). Всі мої праці надрукувала дружина на комп'ютері, бо я й досі не навчився орудувати цим чудом техніки. Другий несподіваний подарунок зробили мені сини Ігор та Олесь, влаштувавши напередодні ювілею, 19 лютого, величаву гостину в пряшівському ресторані «Младост», на яку запросили мою найближчу рідню та друзів. Прибули мої друзі із Сербії і навіть з далекої Японії. На жаль, з-за дурних візових обмежень не змогли приїхати друзі з України. Гостів розважала музична капела Люба Шімчіка, піснями веселила фольклорна група Української основної школи ім. Шевченка під керівництвом пані вчительки Івети Світек (членкою групи є і моя внучка Михайлінка). Стільки добрих слів, подарунків, гарних квітів і щирих побажань на мою адресу, як у це недільне післяобідня, я ще на своєму віку не зазнав. Та найбільшою (і найприємнішою) несподіванкою було привітання від моїх

односельчан - фольклорного колективу «Курівчанин», співзасновником якого був я понад 30 років тому і який без перерви діє по сей день. Курівчани приїхали до Пряшева найнятим мікробусом аби привітати мене спеціальною програмою. Ця програма зробила незабутнє враження не лише на мене, але й на всіх присутніх. Словацьке телебачення пізніше передало репортаж із цього святкування на всю країну (редактор Люба Кольова).

Щирим словом і гарною піснею (*«Курів то селечко»*) привітало мене Українське радіо з Кошиць. В наступну неділю це ж радіо передало 40-хвилинну розмову зі мною редакторки Людмили Горянської. Загальнословацьке радіо «Регіна» провело зі мною 90-хвилинну розмову в прямому ефірі в популярному циклі «Вечірня галаксія» (модератор Браньо Костельник). Прекрасну ювілейну передачу (з участю академіка О. Федорука) присвятило моєму ювілею Радіо «Свобода» (редактор О. Пеленська). Все це викликало десятки телефонних дзвінків та письмових привітань.

Центральна рада Союзу русинів-українців Словаччини вручила мені похвальну грамоту. Гарне святкування для мене підготували Міський уряд в Пряшеві та члени колишньої кафедри історії Словаччини філософською факультету Пряшівського університету.

Письмово привітали мене з ювілеєм Міністерство освіти і науки України, Національна академія наук України, ректорати Ужгородського національного університету, Кам'янець-Подільського державного університету, Львівського державного університету, Українського вільного університету в Мюнхені. Наукове товариство ім. Шевченка у Сарселі та Львові, Музей українсько-руської культури у Свиднику, Музей ім. А. Коменського в Пржерові (Чехія), Музей лемківської культури в Зиндрановій (Польща), Союз русинів і українців Сербії та Чорногори, Товариство лемків у Києві, Світова федерація українських лемківських об'єднань, Міжнародна асоціація україністів, Національна асоціація україністів, Міжнародна комісія по дослідженню Карпат, Літературний фонд у Братиславі, Синдикат словацьких журналістів, Українська ініціатива в Празі, Об'єднання українців Чехії та в Моравії, Об'єднання лемків Польщі, та ряд інших установ і організацій.

Мій ювілей несподівано широко був відзначений і в пресі: «Нове життя», «Дукля», «Народны новинкы», «Prešovsky večernik» (всі – Пряшів), «Slovensky národopis» (Братислава), «Etnologica Slavica» (Брно), «Літературна Україна», «Україна молода» (Київ), «Новини Закарпаття», «Карпатський світ», «Ужгород», «Срібна земля», «Погляд» (Ужгород), «Свобода» (Нью-Йорк), «Гомін України», «Новий шлях» (Торонто), «Християнський голос» (Мюнхен), «Наше слово» (Варшава) – та в кількох інших часописах, про які я навіть не знаю. Українсько-румунська мистецька асоціація в Сату-Маре (Румунія) з нагоди життєвого ювілею нагородила мене літературною премією «Corona Carpatica» («Карпатська корона»), а Обласна універсальна бібліотека в Ужгороді влаштувала до мого 70-ліття ювілейний вечір. Це лише найосновніші міроприємства, пов'язані з моїм ювілеєм.

Дорога моя родино, друзі, колеги і знайомі! Я від щирого серця дякую вам за щедрі подарунки та гарні слова і побажання до мого життєвого ювілею. Ваше визнання моїх скромних заслуг на ділянці україністики (зокрема близького моєму серцю карпатознавства), є для мене поштовхом до дальшої праці. Дай Боже, щоб всі ваші побажання стали дійсністю!

М. Мушинка

Пряшів, 29.12.2009

Редакція «Літературна Україна»,

м. Київ

Вельмишановні друзі!

Щиро вітаю Вас з Новим Роком, в якому бажаю вам в першу чергу добрих авторів, дописувачів та хоча би стільки передплатників як було у період тоталітаризму, застою, перебудови та перших років демократії.

Щоб моє побажання не було голослівним, долучаю до нього книжечку віршів, яка в 2002 році мене найбільше зворушила та мій відгук на неї. Буду вдячний за його публікування на сторінках Вашої газети, яку я регулярно читаю багато років і вважаю її одною з кращих в Україні. Пишіть і далі такі сміливі аргументовані статті на захист української мови та культури, знайоміть і надалі читачів з новими

письменниками та їх творами, подавайте і надалі ґрунтовні ноти в українську літературу, яка аж ніяк не відстає від літератур інших народів, і надалі не оминайте літературний доробок земляків, що живуть за межами України.

З глибоким поважанням,

Микола Мушинка
академік НАН України
Пряшів (Словаччина)

Пряшів, 26 квітня 2015 року

Вельмишановні дами та панове!

До Вас звертається Олесь Мушинка, син проф. Миколи Івановича Мушинки, д-ра філол. наук, закордонного члена НАН України.

Батько 20 лютого 2016 року відзначить 80 років від дня народження. До цього ювілею хочемо зробити для нього сюрприз – вручити книжку його життєвих спогадів про пройдений життєвий шлях «У всякого своя доля...», що її написав на онові численних розмов з батьком, готує до друку його друг Ярослав Шуркала.

В адресній книжці батька є адреси кількох сотень людей з багатьох країн світу. Біля півсотні з них поставлено знак оклику. Це люди, з якими він утримував інтенсивні стосунки і яких він особливо поважає. Серед них є Ваше ім'я та адреса.

Я був би радий, якби ви до книжечки прислали невелике вітання – не більше 1500 знаків зі своєю фотографією. Залишимо на Ваш розсуд, чи це буде спогад про зустріч з ювіляром, оцінка його характеру та роботи, якась подія або праця, що Вам запам'яталася. На нашу думку це мало би бути те, що Ви хотіли сказати йому при потиску руки, коли за Вами стоїть черга інших поздоровників.

Якщо Ви приймете мою пропозицію, своє вітальне слово надіслати до 15 червня 2015 р. електронною або класичною поштою. У вітанні наведіть свої титули, місце роботи та посаду.

З повагою, д-р Олександр Мушинка

Контакт: alexander.musinka@gmail.com

Hlavná 16, Veľký Sariš 08221, Slovakia

ВІТАЛЬНІ ЛИСТІВКИ

Пряшів, 7.5.99.

Милі Тетяно і Лайоше!

Щиро дякуємо Вам за прекрасні фотографії, які стануть значним збагаченням Вашої книжки. На жаль, Магда на комп'ютері нажала не ту кнопку і цілий набір книжки знищила. Тепер пише все наново. Я щойно повернувся з Ужгорода, де був пару днів на конференції. Роботи дуже багато. Не встигаємо. Та «Стежку від воріт» видамо, бо вона на те заслуговує.

З привітом,

Мушинки

Пряшів, 13.6.99.

Дорогі друзі, Тетяно й Лайошу!

Нарешті в мене не руках верстка «Стежки». В рукописі я не робив ніяких змін, тому його не висилаю на Ваш розсуд. А от вступну статтю висилаю на Ваш розсуд. Нехай Сашко Вам прочитає, а Ви виправте, що треба і виправлений рукопис мені поверніть. Не хотів би я, щоб там щось було не так. Був би Вам вдячний і за доповнення: що би Ви хотіли, аби там було. З Ваших фотографій я підібрав для першої частини штук 12. Пару фотографій (з пізнішого періоду) дам до вступу.

Мала б це бути дуже гарна книжечка. Сьогодні я їду на конференцію у Братиславу, повернусь на свято української культури у Свиднику і зараз же їду, в понеділок, у Прагу на пару днів. Дуже поспішаю.

«Стежку» я прочитав вже кілька разів. Часто читаю вірші Тані. Всі ми ними захоплені. На жаль, тираж книжки буде невеликий – 500 прим. З них – 400 віддамо Вам. Цілуємо.

Микола й Магда

Пряшів, 25.7.2002

Дорогі друзі!

Пару днів тому відправив листа. Вашу нову книжку прочитав у захопленні. Добра книжка. Дуже добра, бо щира. Замість живих квітів прийміть Ваш улюблений бузок на карточці.

Ваші Мушинки

Листівка з Пряшева (про Михайла Барана). 15.07.2003

Пряшів, 15.7.2003

Дорога пані Тетяно і пане Лайошу!

Ви мене знов шокували появою книжки, яка є для мене приємною несподіванкою, зокрема тому, що йдеться про книжку, герої якої є наш спільний друг. Михайло Баран... його ми знаємо не лише з концертів в Україні, але й нас, у Пряшеві. Знаємо і пані Софії, та синів-соколів, що пішли слідами батька.

Я теж недавно видав книжку «Голоси предків – звукові записи фольклору Закарпаття з 1929 до 1935 років». Додатком до книжки є компакт-диск із зразками 143 пісень, чудової музики: 3 год 39 хвилин та ще там якісь секунди. Правда, все це можете прослухати за допомогою комп'ютера, а на звичайному репродукторі можете прослухати 30 зразків.

Поки що висилаємо Вам компакт-диск. Наступного місця виберемося в Україну і вишлемо Вам книжку (щоб зекономити кошти на пересилання за кордон). Поки що прийміть від нас цей скромний подарунок і напишіть чи дійшов він до Вас.

Цілуємо!

Вітальна листівка із Великоднем. 05.2004

Дорогі наші друзі!

Щиро вітаємо Вас зі святом Весни – Великоднем. Ми його будемо вдзначати у рідному Курові, де і у попередні роки будемо святкувати паску. Позаминулого

тижня ми з Магдою здійснили подорож по Чехії: Остров'я, Брно, Прага. Зустрічі з сином, зустрічі, концерти. Коли виберемося зі Львова – не знаємо. Дякуємо за чудові книжки казок – радість внукам.

Мушинки

Пряшів, 18.8.2005

Дорогі наші Тетяно і Лайошу!

Цьогорічне наше літо (як завжди) було набито подіями. Донецьк, Київ, Ужгород, потім місяць – у Канаді, чекають конференції у Пряшеві, Брно, Празі...

Про дещо Ви довідаєтесь із долученої преси. Є там і стаття про Вас і Вашу останню збірку, яка викликала у нас дуже велике зацікавлення. Не до кожної рецензії редакція долучає вірші. Ви є виняток – заслужений!

Чи появилась ця рецензія у пресі України? Якби так, то прошу вислати мені копію. Чи керівництво НСПУ ще й зараз ігнорує Ваше прийняття в її члени?

З привітом,

М. Мушинка

Ужгород, 4.11.2005

Дорогі наші Таня і Лайошу!

Щиро дякуємо за прекрасний подарунок 20 прим. Вашої останньої книжки – цілої торби казок! Та ще яких! Читаєш, смієшся і заплачеш, бо казки прекрасні.

Висилаємо Вам свою найновішу книжку, яка родилася дуже довго. Я радий її появі в Україні.

З привітом,

Микола і Магда Мушинки

Дороженькі Таню, Лайошу й Сашко!

Щиро дякую вам за чудовий новорічний подарунок – аж 20 «Крижаних дівчинок». Буде радість внучатам і діточкам Пряшівської української школи.

Вітаємо вас з Новим роком і Різдвом Христовим, яке ми вже відсвяткували, а у вас воно перед дверима.

Христос рождається!

Мушинки

Христос воскрес!

Сім'я Мушинків

P.S. Сьогодні дійшли дві бандеролі з трьома книжками прекрасний! Особливо «Покаяння»... Як то Ви все встигаєте? А може у Вас є комбайн на виробництво книжок! Вставляєте – і вийде книжка! Щастя Вам! Спасибі!

Мушинка

Наші дорогі друзі!

Великою і приємною для нас несподіванкою стала остання посилка з 15 примір. «Казка за казкою» і трьох «Співаю серцем». Читаємо немов Святе Письмо (переважно в ліжку) і захоплюємось. Буде лектура для внучат.

Я мав виїхати на два місяці в Україну, для чого потрібне офіційне запрошення від Львівського університету. Словацький уряд дав мені стипендію, а Львів запрошення не вислав, отже, не поїду. Шкода. Після Криму ми побували у Польщі, Югославії, Гуцульщині (Коломия, Криворівня, Ясеня), Буковині (Чернівці), а зараз готуємося у Чехію, на конференцію 17.11.

Микола, Магда

Київ, 19.12.2006

Дорогі мої Тетяно та Лайошу!

Щиросердечно дякую Вам за прекрасний подарунок, який пошта доставила якраз на Миколая за новим стилем. Ваші книжечки читає вся наша родина.

Сьогодні якраз нашого українського Миколая, а Миколай розносить подарунки «добрим дітям». А оскільки Ви з Лайошем були добрими діточками, то

посилає подарунок і Вам, на цей раз надійною поштою, щоб якийсь негідник не вкрав його як минулого разу.

Я тут, у столиці, на науковій конференції з нагоди 85-ліття заснування Інституту мистецтвознавства, фольклористики і етнології.

Вітаю Вам з Різдвяними святами та Новим роком, в якому Вам бажаю доброго здоров'я, сил і натхнення для дальшої роботи.

З повагою, Ваш Микола Мушинка.

P.S. долучаю 50 америк. доларів.

Вітальна листівка із Великоднем. 24. 2007

Veselé welkonočné sviatky plné pohody a spokojnosti Vám praje

сім'я Мушинків

P.S. ми 18 квітня будемо у Львові на святкуванні 130-ліття Степана Рудницького, звідти їдемо до Тернополя на святкування Станіслава і Софії Дністрянських. Веземо туди їх архіви й меморіальні речі. 22 квітня знову будемо у Львові на презентації збірника на пошану Гошевського. Хочемо зустрітися з Вами.

Христос воскрес!

Дорога Танечко і Лайоше!

Шлемо вам щирий привіт від «самого синего в мире» Чорного моря. Взяли із собою останню верстку «Стежки». Кожний, хто її читає – захоплений. Негайно, після повернення додому, пускаємо в друк. Якби знайшлися спонсори у Львові – телефонуйте нам негайно – підвищуємо тираж для Львова. На жаль, у Львові та Білозірці презентація може бути не раніше грудня.

У жовтні летимо з Магдою у Канаду, у вересні – у Хорватію., а в листопаді – в Італію. В Одесі перед Конгресом відпочиваємо. Готуємо Вашу подорож до моря. Погода тут чудова, море тепленьке, а вітер – легенький.

Цілуємо Микола і Магда Мушинки.

Дорога пані Тетяно, Лайоше та родинно!

Щиро вітаємо Вас з Великоднем, і бажаємо Вам усім весняного сонечка, сил та здоров'я. Ми раді, що Ваша сім'я розрослася. Так воно має бути за законами природи: «Любіться і множтеся!»

Чи одержали Ви мою рецензію? Я 18 квітня виступатиму з ВР України при обговоренні закону про закордонного українця. На жаль, не можу довше затриматися, бо на Великдень хочу бути дома, а він – через день (ми святкуємо по-новому стилю). До Львова приїду 5 червня.

Всі Ваші книжки ми прочитали. Вони чудові! Аж не віриться, що таку інтимну лірику могла написати... бабуся! І пощастило ж Лайошу, що така молода жінка дісталася йому! (У нас кажуть: «Стара, але яра!» – І моя така, хоч віршів не пише).

Христос воскрес!

Мушинки

Дорогі наші друзі – Танюшу, Лайошу, Сашку!

Щиро вітаємо Вас зі святом Воскресіння Ісуса Христа і бажаємо Вам свіжої водички, смачної свяченими, щастя, здоров'я і Божої благодаті.

Христос воскрес!

Мушинки і Мушинчата

Шлемо Вам щирий привіт від «самого синего в мире» Чорного моря, куди ми приїхали зігріти старечі кості та відпочити від роботи. Почуваємо себе дуже добре – переживаємо запізненні медові тижні.

А як Ваші літературні успіхи! Наступна книжечка вже вийшла?

Микола, Магда

Наші дорогенькі!

Щиро вітаємо Вас з Різдвом та Новим Роком, в якому бажаємо вам усіх гараздів. Аби моглося і хотілося... писати нові книжки, такі прекрасні, які і

попередні. Щоб бандура Лайоша дзвеніла і людей веселила, а вірші й оповідання Тані до сліз зворушували, панів і дам, і нас, селян.

Христос рождається!

Мушинки

Бажаємо Вам щасливі й веселі Різдвяні свята, багато здоров'я, сил і спокою в Новому Році. Щоб Лайошеві бандура дзвеніла, Тані муза на плечах сиділа, сини радість приносили, внучата хату веселили!

Хай до Вашої хати лише добро приходить,

Лихо й нещастя здалека обходить!

Нових книжок, нових пісень у справжній демократичній Україні, за яку Ви, у такому важком часі, як чую, горою стоїте!

Христос рождається!

Мушинки і Мушинчата

Щиро вітаємо Тебе, Лайоша, синів, невісток внучат з Різдвом, а до Нового Року бажаємо міцного здоров'я, сил та натхнення для творчої роботи, а теж – нових книжок, таких чудових – як дотеперішні.

Христос рождається!

Мушинки і Мушинчата

Наші дорогенькі Флори і Молнарі!

Дякуємо Вам за листа і вірші. Щиро вітаємо Сашу з одруженням. Висилаємо Вам рецензію найвизначнішого словацького українця Миколи Неврлого та Вашу книжку. Їх копію додайте до заяви в члени СПУ.

Вірю, що й інші матеріали цього числа «Дуклі» Вас зацікавлять (якщо буде кому Вам їх прочитати). Великий резонанс має серед наших малят «Веселка» з репродукцією Вашої «Зимової казки» (та моє рецензією).

На все добре,

М. Мушинка

Вітаємо Вас зі святом Великодня та бажаємо Вам доброго здоров'я та сил до дальшої роботи на ниві поширювання пісні й позиції.

Часто згадуємо на прекрасний вечір поезії Тані в Палаці Хоткевича та ще гарнійший фуршет з Вашими друзями, а теж незабутнє прийняття у Вашій гостинній хаті. Магда вже більше половину «Стежки» переписала. Шукаємо спонсорів.

Христос воскрес!

Мушинки

Дорогі Тетяно та Лайош!

Я приїхав на один день до Львова і дуже шкодую, що не міг зустрітися з Вами. Щиро дякую Вам за Ваші прекрасні публікації, а для наступних – залишаю Вам невеличку підмогу – 50 амер. дол., які Вам передасть мій друг професор Михайло Чернопиский.

Щиро вітає Вас Магда.

Микола Мушинка

тел. дом. 71 94 75

Медової Печери 27/29

Неуважаемый вор!

Если ты открыл этот конверт, наше в нем 50 дол. и решил их взять, знай, что они предназначены не тебе, а с раннего детства слепой бабушке и ее слепому мужу. Воровать у слепцов даже кодекс вора запрещает строго. Потому закрой конверт и оставь деньги в покое, пусть они дойдут к адресату.

Если ты вопреки моему предупреждению их украл – будь трижды проклят!

М. Мушинка

P.S.: Пишу по русски, зная, что ты не можешь быть украинцем, ибо украинцы не воруют.

РЕЦЕНЗІЇ, РЕКОМЕНДАЦІЇ

Пряшів, 4 травня 1997

Редакції «Дзвін»,
Роман Федорів

Вельмишановний Друже Романе !

Висилаю Вам рецензію на поетичну збірку незрячої поетеси – львів'янки Тетяни Фролової, яка зробила на мене міцне враження. Гадаю, що для неї знайдеться місце на сторінках Вашого журналу, який, на жаль, я не маю змоги читати з-за дорожнечі передплати – 150 ам. дол. на рік. Та не лише я... Було б добре, якби Ви до рецензії долучили й пару віршів.

Дякую і залишаюся з привітом,

М. Мушинка

Вірші, писані крапками

Тетяна Фролова: Виклик долі. Поезії. Поетична бібліотека «Літопису Червоної Калини». Львів, 1996. – 64 стор.

«Виклик долі» – перша збірка 55-річної авторки з Тернопільщини, яка втратила зір на другому році життя. У львівській школі-інтернаті для сліпих вона освоїла шрифт Брайля, і свої почуття й переживання почала записувати крапковим алфавітом. «Пролетіли шкільні роки з вечорами, концертами, першим коханням і першими дівочими сльозами», – пише вона в короткому вступному слові. «І дали мені «путівку в життя», тобто направлення на роботу, на підприємство у Львові, де працювали незрячі. Був це щітковий цех. Робили всякі щітки, в тому числі і металеві, дротяні. Руки в мене, на перших порах, були в крові. А пальцями зранку не могла застебнути гудзики» (с. 4–5). Заочно закінчила філологічний факультет Львівського університету. І досі працює у заочній школі для сліпих у Львові. Вийшла заміж, виховала трьох синів, розлучилася і знов свою долю сполучила з

незрячим кобзарем-угорцем Лайошем Молнаром, з яким я недавно познайомився на концерті в селі Медвеже, біля Дрогобича. Він подарував мені збілочку своєї дружини. Незряча поетеса свою передмову закінчує словами: «Пісні і поезія супроводжують мене все моє життя. Співаю, де тільки можу, а вірші пишу, коли тільки хочу. Пишу про те, що болить, або про те, що тішить. А які вони, мої вірші, – судити вам» (с. 5).

70 віршів розподілено до п'ятох циклів. В поезії Тетяни Фролової основне місце займає лірика, причому інтимна лірика в неї гармонійно переплітається з громадською, в якій вона висловлює любов до батьківщини. Правда, не все у незалежній Україні їй подобається. Справжнім шедевром її поетичної творчості можна вважати вірш «Гіркотою тоне в роті шоколад» (с. 9), навіяний роздумами про закордонну гуманітарну допомогу.

В іншому вірші вона з обуренням пише:

*Видумують у Верховній все нові закони,
Обривають кому нерви, кому – телефони.
Народ плаче, народ стоне,
Гне народ коліна...
Незалежна, суверення, бідна Україна!...
Твою землю плюндрували, і тепер плюндрують,
Святим іменем Тараса і далі шинкують.
Незалежності святкуєм святу роковину!...
Важко стало заробити вже й на домовину.*

Найміцнішою в поетеси є її інтимна лірика, особливо вірші, адресовані дітям. Ось вірш «Яблуко»:

*Моє серце сьогодні зігріла
Ніжна й трепетна радість, до сліз...
Намальоване яблуко спіле
Мені син з дитсадочка приніс...
І бере мій палець дитина,
І показує: «Ось корінець...»
По голівці глажу я сина*

І кажу йому: «Ти молодець!»

...В мого сина голубі очі

І дві ямочки на щоках...

Його бачити дуже хочу

Та не в силах, бо ніч в очах.

Тільки що тая ніч, мій синку?

Серце матері, серце моє

Бачить кожну твою волосинку,

Бачить яблучко спіле твоє.

І нехай це тебе не хвилює,

Я побачу, мій хлопчику, все,

Все, що ти в дитсадку намалюєш

Що усмішка твоя принесе.

Я навмисне процитував цілого вірша, бо вирвати з нього окремі рядки не можна. А такою є вся поезія Тетяни Фролової – подиву гідна, сконцентрована. У її віршах немає зайвих слів. Кожне займає конкретне місце. Так і відчуваєш, що авторка має перед очима сучасну людину, людину кінця 20 століття, заклопотану найрізноманітнішими проблемами, людину, яка постійно кудись поспішає, чогось прагне, щось шукає. Своїми віршами вона ніби приговорюється читачеві: «Зупинись на мить! Таж життя таке прекрасне, а ти його не бачиш!»

Поетеса незряча, однак вона бачить навіть кольори. Найбільше їй подобається синій: «синь ясного неба», «сині очі мого сина», «небоцвіти сині», «сині гори» тощо. Любується вона «білим снігом» узимку, «жовтим листям» восени, «річкою голубою» влітку. Бачить «сад і ліс, і струнку берізку», «явори крислаті», «гіллясті липи», «сумного лелеку», який її «запрошує до батьківського дому», «верби заплетені віттям», «замріяну осінь», «місячну ніч», «скаламутнілу річку», «захмарене небо», «зів'ялі квіти» та багато інших дрібниць, які дуже часто навіть зряча людина не добачає. Вона чує: «солов'їний дзвін», «квилиння вітру», «звук сопілки дивний» і «гучне зозулине ку-ку».

Цілі цикли віршів вона присвятила порам року: весні, літу, осені та зимі. В кожній порі вона відчуває своєрідну поезію.

На багатьох її віршах відчутний вплив української класичної поезії і поетів-шістдесятників, однак вона нікого не наслідує, а йде власним шляхом. Велику вагу вона надає римові.

Поетичний словник Т. Фролової надзвичайно багатий, а її метафори – несподівані й дуже влучні. В поетеси «квітень землю підійма до сонця», «небо до землі хилило зорі», «Вітер цілував і пестив трави», «Ніч дарує смуток і розраду», «Осінь засміялася жовтим листом, потім все перефарбувала і зробила казково-гарним».

Її альтерації інколи перекликаються з шевченківськими:

Йшла вона по травах, йшла вона по росах.

І в дощах купала свої коси.

Без хвилювання не можна читати цикл віршів поетеси про кохання, які становлять останній розділ її збірки – «Пісні мого серця». В них відчувається її біографія, але й біографія її покоління. Тут є і дівочі мрії, і щире кохання, і ревності, і зрада, і довге чекання, і дорікання і все, що становить внутрішній світ молодої людини.

Закохана дівчина признається хлопцеві:

Я чекала тебе в самоті...

І хилився замріяний вечір...

Так хотіла, щоб поруч був ти,

Щоб поклав мені руки на плечі.

Та тебе не було...

І м'якими долонями вітер

Освітив мені мокре чоло,

Тихі сльози з очей моїх витер.

До іншої жінки у вірші поетеси кохання приходять вже у зрілому віці і вона, розсудлива й навчена досвідом, боїться його:

У тебе, хлопче золоте волосся,

В тебе квітень, а у мене осінь.

Не тумань же сині небоцвіти

Лиш весною пламеніє квітень.

Та ні, за втраченим коханням лірична героїня не шкодує, хоч часом жаль розриває серце:

Мовчки слухаю пісні

Або з трепетом співаю...

Може боляче мені,

Та тобі не дорікаю.

Мовчки часом край вікна

Милий спогад віганяю.

В двох були, тепер – одна...

Та тобі не дорікаю.

В українську літературу увійшла нова поетеса, поетеса гіркої долі, однак зі щирим серцем, глибокою душею і неабияким поетичним талантом. Хоч вона від раннього дитинства світу Божого не бачила, знає навколишній світ краще за багатьох зрячих людей. Про це свідчить її дебют, за яким напевно послідувать дальші збірки. А на добрі вірші сучасна українська поезія не така вже й багата.

М. Мушинка

Десята книжка незрячої поетеси

Тетяна Фролова: Виклик долі. Поезії. Редактор Ірина Цельняк. Обкладинка Дарії Зав'ялової. Львів. Видавництво «Край», 2002. 116 стор.

Першу збірку поезій «*Виклик долі*» Тетяна Фролова-Кноль – незряча поетеса із Білозірки на Тернопільщині (1941р. народження), видала будучи матір'ю дорослих синів і бабусею – в 1996 році. За цією ластівкою, немов із рога достатку посипалися дальші її збірки поезій: «*Повінь*» (1997), «*Солоспів*» (1998), «*Зачерпність води в долоні*» (1999); спогади: «*стежка від воріт*» (1999), «*Слід Сінгалевича*» (1999) та «*Під каштанами*» (2001); дитячі книжки: «*Казка за казкою*» (2001) та «*Зимова казка*» (2002).

Всі ці книжечки авторка видала на власні кошти та скромні пожертви спонсорів. Слід підкреслити, що «мотором» їх видання є чоловік Тані – сліпий угорець Лайош Молнар, уродженець Закарпаття, який настільки полюбив

українську пісню й культуру, що став українським кобзарем. В особі удовиці Тетяни, він знайшов не лише кохану дружину, але й інспірацію для власної творчості. Він першим збагнув справжній талант поетеси й познаходив, давно забуті, і ,майже ніким не читані вірші, своєї дружини, писані шрифтом Брайля. Виступаючи з бандурою на численних концертах й оббиваючи пороги різних установ, він зібрав потрібні кошти й видав її першу збірку. Сам він взявся і за розповсюдження книжки, використовуючи для цього спільні концерти (пані Тетяна є чудовою співачкою). Кілька віршів дружини він поклав на музику і залучив їх до власного репертуару та до своєї книжки «*Співаю серцем*» (Львів, 1999), виданої теж на власні кошти. Збірка поезій «*Виклик долі*» (незважаючи на її ігнорування офіційною критикою) мала великий успіх. Книжка швидко розійшлася. В 2001 році її було перевидано.

І ось перед нами вже десята книжечка цієї самородної письменниці, яка від першого року життя не бачить світа Божого; свої вірші пише крапками, переписує, виправляє, шліфує, а потім диктує писарці й пускає у світ.

«Ця книжечка моїх поезій, – пише авторка у вступному слові, належить всім, та найперше вона належать Вам, дорогі тернополяни, ланівчани, білозоряни... Ці вірші ностальгія затим, що дороге для кожного, – за дитинством і батьківською хатою, зеленим раєм батьківського садка, запахом маминого хліба... Я хочу, щоб цю книжку читали прості люди, щоб розуміли її і любили, щоб брали з собою в дорогу, щоб в мені пізнавали себе».

Збірка невеличка – 107 поезій (є кілька повторень з попередніх книжок). Тематично вони розподілені до дев'ятьох розділів. Поетеса йде від порога рідної хати, через інтимну та пейзажну лірику до широких громадських тем, які рухають сучасною Україною.

Червоною ниткою через всі розділи проходить тема патріотизму поетеси та її життєрадісність. Незрячими очима вона прекрасно «бачить» не лише навколишній світ, але проникає в душу людини, відкриваючи перед читачем власну душу. Гірка біографія письменниці відома з двох книжок її спогадів. В найновішій збірці «*У вітру на крилі*» є цілий ряд поетичних «ілюстрацій» до тем, порушених у її спогадах. Це, головним чином, автобіографічні вірші, присвячені батькові, мамі,

бабуні, синам, учителям, рідній Білозірці, подругам з дитинства, але й незнайомій партизанці Гафійці, якій під час облави *«куля влучила просто в груди і заплакало все село»* (с. 13). Своє ставлення до цієї героїні УПА поетеса висловила у заключних рядках вірша:

«Я Гафійку зовсім не знала,
бо була ще занадто мала,
тільки плакала й шкодувала,
що Гафійкою я не була».

Подібним є і зворушливий вірш *«Баба Ганна»*

..Вишивала словами спогади вона,
як сонце, тиха і ласкава,
Бабуся Ганна, дядина...
Від слів її ясніло в хаті
І промінилося тепло.

Та коли внучка запитала: *«А де Ваш син, де ваш Петро?»*, бабуня насторожилася:

І затремтіла зморшка кожна,
Й сказала, пошепки вона:
– В Канаді. Цить. Про це не можна...
Бо хто його дитино зна...

В той час була хрущовська *«відлига»*, *«перебудова»* Горбачова, а може вже незалежна Україна? Внучка до бабусі:

– Бабуньо, ті часи минули,
тепер все можна.

А вона:

– Цить! Мовчи!

Ще посипаки не послули, ще ходять крадькома вночі...

І оглядалася тривожно:

– Не вір тій погані, не вір.

Бо хто те зна, чи й справді можна?

А знаєш, що таке Сибір?

Бодай не знати... та й замовкла.

Всього-навсього кілька рядків, а який багатий зміст, яка глибока філософія! А такими є всі вірші Тетяни Фролової в розділах *«Те що болить, у слово переросло»*, *«Біла зірка»*, *«Шукаю сліди своїх босих ніг»*, *«Присвята»* («Моїм синам», «Лайошу Молнару», «Білозірській школі» і навіть «Миколі Мушинці») та інших. В книжці немає «зайвих» віршів. Кожен з них знайде свого адресата. Є тут кілька віршів у прозі, чудові дитячі віршики і навіть «казка для дорослих» – *«Пригоди в підводному царстві»*. Так і відчуваєш, що кожне слово поетеси продумане, вистраждане й адресоване сучасним людям – читачам незалежної України.

Приємною несподіванкою збірки є заключний розділ, дотепно названий *«Бувальщини, небиліці та всякі дурниці»*. Це – жартівливі ліроепічні полотна про подружню невірність: *«Микитине кохання»*, *«Як тітка Параска кумів мирила»*, *«Цікавий син»*.

Певним «звітом» про життєвий доробок поетеси є вірш *«Шістдесята весна»*, в якому є і такі щирі рядки:

За своїх шістдесят
я багатства собі не набула,
а лиш трійко синів,
а лиш двійко малих онучат.
Біль гіркий самоти
я на людях у пісні ховала
і сміялася там,
де від болю хотілось кричати...
Шістдесята весна...
І ніколи вже менше не стане.
Всі ті роки мої, наче зорі у небі висять.
І кажу я собі: «Не сумуй, не журися, Тетяно,
Проспівала в житті ти лиш перші свої шістдесят...»

Як це не дивно, але й у десятій книжці 60-літньої поетеси чистим струмочком л'ється інтимна лірика і то не тільки у віршах ранньої молодості, але й сучасних, зокрема з циклу *«Акварелі душі»*. Поетеса не приховує своїх найщиріших почуттів,

звертаючись до свого коханого:

Подивися, це я,
це мене ти шукав стільки років,
і нарешті знайшов.
чи сама я до тебе прийшла.
Не спиняйся, іди –
нам до щастя всього кілька кроків,
це для тебе вночі
квітку папороті я знайшла.

Тетяна Фролова ясною зіркою майорить на небі сучасної української поезії. Вона не плаче, не скиглить над долею України, а з оптимізмом дивиться вперед. Більше того. Ця незряча поетеса наочно заперечила дві неправди, які від частих повторювань стали майже аксіомами: що поезію в Україні не читають і що на видання книжок немає грошей. Якщо поезія промовляє до душ людей, вона знайде дорогу до читача! Про це свідчить перевидання «Виклику долі». А десять книжок її творів, виданих без єдиної копійки державних грошей є запереченням другого твердження. Дивує, однак, що сучасна українська критика цих книжок не помічає і що Тетяна Фролова досі не є членом Спілки письменників України. Дай їй, Боже, щасливу осінь життя, щоб здійснилися всі її плани й сподівання.

Микола Мушинка

27.12.2002

Пряшів, 29.12.2002

Секретаріат
Спілки письменників України
Київ

Справа: Рекомендація в члени
Спілки письменників України
Тетяни Фондової

Тетяну Фролову зі Львова (1941 року народження) я знаю від 1996 року, коли вона опублікувала першу свою поетичну збірку *«Виклик долі»*. З того часу вона видала дев'ять дальших книжок: збірки поезій: *«Повінь»*, *«Солоспів»*, *«Зачерпніть води в долоні»*, *«У вітру на крилі»*; спогади: *«Стежка від воріт»*, *«Слід Сінгалевича»*, *«Під каштанами»* дитячі казочки: *«Казка за казкою»* та *«Зимова казка»*. Кожну з них я прочитав дуже уважно. Деякі прорецензував у пресі, до інших написав передмову або післямову, а її спогади *«Стежка від воріт»* видав у своєму пряшівському видавництві *«Карпати»*.

Ці публікації я вважаю унікальними в сучасній українській літературі:

1. Їх авторка, від першого року життя – сліпа. Вірші почала писати в юності шрифтом Брайля для себе й вузького кола своїх незрячих друзів. Широкій громадськості представила їх лише сім років тому, будучи вже матір'ю трьох дорослих синів (яких виховувала сама) та бабусею.

2. Вірші Тетяни Фролової відповідають найсуворішим вимогам критики. Вони неймовірно сучасні, призначені найширшим колам читачів, людям усіх генерацій – від дошкільнят до пенсіонерів. Любов до України та вболівання за її долю – основна тема її громадської лірики. Її спогади надзвичайно щирі. Вони заводять читача у мало знаний світ сліпої людини. Авторка *«бачить»* світ навколо себе набагато інтенсивніше, ніж зрячі люди і свої емоції вміє сугестивно переносити на читача. Вона майстерно використовує досвід з педагогічної практики (вона – вчителька у школі для сліпих) та з виховання власних дітей і внуків.

3. Всіх десять книжок письменниці видала на власні кошти та кошти спонсорів, роздобутих нею та її незрячим чоловіком-кобзарем. Тим вона наочно спростувала майже аксіомне твердження більшості письменників: *«Сьогодні в Україні книжку видати не можна»*. Більше того: вона сама (без реклами й посередництвом книжкових магазинів) продає свої книжки. Майже всі вони вже розпродані, а *«Виклик долі»* перевидала вдруге. Тим вона спростувала і даліше окрилене твердження: *«Сьогодні в Україні української книжки ніхто не читає, а збірок поезій і поготів»*. Якщо книжка добра, вона знайде свого читача!

4. Я твердо переконаний, що твори Тетяни Фролової в короткому часі стануть

хрестоматійними. Вони заслуговують на те, щоб їх видавати масовими тиражами, бо вони прекрасно репрезентують українську літературу дома й за кордоном.

Виходячи із вищенаведеного, я рекомендую Тетяну Фролову в члени Спілки письменників України.

Микола Мушинка, д-р філол. наук
професор Пряшівського університету.
член Спілки українських письменників Словаччини,
голова Асоціації українців Словаччини, голова НТШ у Словаччині,
кавалер Почесної відзнаки Президента України «За заслуги»

Сім тернових доль Тетяни Фролової (7.3.2003)

Тетяна Фролова: *Тернова доля. Оповідання*. – Львів: Видавництво «Край», 2002. – 72 стор.

Імені Тетяни Фролової – львів'янки, народженої на Тернопільщині, ви б марно шукали в літературній чи іншій енциклопедії. Немає його ні в довіднику Спілки письменників України, бо вона й досі не є її членом, хоч на своєму рахунку має вже дванадцять книжечок: п'ять збірок поезій: («*Виклик доли*», «*Повінь*», «*Солосів*», «*Зачерпніть води в долоні*», «*У вітру на крилі*»), три книжечки прози («*Слід Сінгалевича*», «*Стежка від воріт*», «*Під каштанами*») та три книжечки дитячих казок («*Казка за казкою*», «*Крижана дівчинка*», «*Зимова казка*»). Я навмисне вживаю зменшувальний термін «*книжечки*», бо вони і справді невеличкі за розмірами, тоненькі, щупленькі, але кожна з них набита багатим змістом. Незважаючи на їх ігнорацію офіційною пресою, вони знаходять доріжку до читача і користуються значною популярністю не лише дома, але й за межами України. Перша з них «*Виклик доли*» витримала два видання, що у збірок поезії – явище не дуже часте.

Дванадцята книжечка Тетяни Фролової «*Тернова доля*» містить сім оповідань про важке життя простих людей Західної України під тоталітарним комуністичним режимом. Це не вигадані історії, а правдиві – списані з життя. Авторка у короткому вступі так і пише: «*Кожен рядок прози – це мій або чийсь біль, моя або чиясь*

радість. Пишу просто і доступно, і рада з того, що так пишеться. Бо що з тих слів, коли вони далекі від реалій, коли не проймають, вони людську душу? Хочу, щоб мої твори читали і розуміли. А більше нічого не хочу» (с. 3).

В одному з оповідань авторка виступає навіть під своїм дівочим прізвиськом – Тетяна Кноль. А «Долі» Т. Фролової і справді хапають за душу. Їх не можна читати без хвилювання і... без сліз в очах... Навіть у чоловіків. За формою вони традиційні. Немає в них вишуканого «модернізму», яким так рясніє сучасна творчість, зокрема молодих письменників. Зате є в них кришталево чиста українська мова (час від часу, оздоблена діалектизмами з її рідної Білозірки) і сучасний український дух. В кожному оповіданні є поезія. По суті це – поеми в прозі.

Я не збираюся робити критичний аналіз останньої книжечки Т.Фролової, бо вірю, що це краще за мене зроблять інші критики. Та щоб читач мав уявлення про характер «*Тернової долі*», подам короткий зміст кожного оповідання, хоч знаю що кількарядковим сухим змістом аж ніяк не можна передати багатогранність, філософію і поезію окремих творів

«Індус». В цьому оповіданні авторка вивела на Світ Божий безземельного селянина, в якого не було *«ні корови, ні коня, ні плуга, ні рала, ні землі»*. Все його багатство – п'ять качок, з десять курок, працьовита дружина та четверо дітей. Зате були в нього золоті руки, які вміли односельчанам полагодити подерті черевики так, щоб вони виглядали як нові, а попаді пошити такі чоботи, за які б не посоромився навіть найвишуканіший майстер шевського ремесла. За роботу односельці приносили йому скромні харчі, якими він годував сім'ю. Шив він багато та його власні ноги та ноги членів сім'ї зроду не бачили доброго взуття. Коли в селі заснували колгосп, Федір єдиний відмовився вступити в нього (зірвавши «поголовну колективізацію»). За те його «індусом» назвали. Щоб довести владі, що «індус» і без колгоспу може забезпечити сім'ю, він на тиждень заперся в комірці і в неділю вранці приголомшив дружину і дітей шістьома парами чудових чобіт, які всім прийшли якраз. Наказав: *«І щоб всі мені сьогодні в церкві були. Ми ж не безбожники якісь. І я піду. А я що, не господарі?»*. На здивування дітей, як тато могли такі вправні чоботи пошити без мірки, батько з усмішкою відповів: *«Що я ваших ніг не знаю? Надивився вже»*.

«Ганка». Ганка – шістнадцятирічна сирота, що втратила батьків. Жила в глибоких злиднях, але зразково дбала про чотирьох братів, сестричок та стареньку бабусю. Без любові (та без «своїх» діточок) вона відмовилася виходити заміж, хоч нагода траплялася. Після смерті бабусі, влада насилу забрала від неї дітей і розкидала по різних «детдомах». Ганка з горя завербувалася в Азербайджан і слід по ній пропав. Лише через роки там навідала її сестра і в село принесла вістку, що Ганка вийшла заміж за тамтешнього чоловіка і має двоє дітей. Висновок сестри був однозначний: *«Я б там ніколи не жила. У них там свої звичаї, жінка там як рабіння. Ні, таки у нас найкраще».*

«Горличка». Щасливе сімейне життя Наталки та Івана припинила війна. З воєнкомнату надійшло повідомлення, що Іван загинув. Горем прибуту Наталку знасилював п'яний бригадир Микита і вона народила четверту дитину. Після війни виявилось, що Іван живе, але без обидвох ніг. Наталка забрала контуженого орденосця (нагородженого «іменним пістолетом») із лікарні до себе в село та по правді розповіла йому про знасилювання. Іван їй повірив, однак твердо вирішив бездушного винуватця (який признався йому до скоєного злочину) покарати смертю. В останній хвилині Наталка благала чоловіка не чинити новий злочин: *«Іване, лебедіку, пожалій дітей, не сироти! Чи ще мало сиріт війна наплодила? Пожалій, лебедіку! Ой, не вбивай! Лементіли діти, плакала Наталка, під яблунею все ще стояв білий, як полотно, Микита. Іван вже в нього не цілився. Він опустив свій пістолет і дивився на знепритомнілу Марію – дружину Микити».*

«Банальна історія». Химка все життя у панів служила: спочатку у польських, потім у радянських, що називали себе «товаришами». В одного з таких «товаришів» до неї почав залицятися приїжджий друг господаря. Вадим Михайлович, бездушний партійний функціонер з району, що приїхав на святкування дня народження його дружини. Наївна Химка щиро повірила його брехні, що він – вдівець і – віддалася йому. Довідавшись, що Химка вагітна, високий партійний функціонер (у якого була дружина і двоє дітей) післав їй на велику суму грошей, але вона від них категорично відмовилась і сина Сергія виховала сама, не виявивши, хто є його батьком. А «батько» допоміг йому дістатися на навчання у Московський університет, де він одружився з росіяркою, став професором і лише після 25-ти років приїхав з 12-

річним сином відвідати стареньку матір, яка його весь час чекала. Справді банальна історія, але скільки в ній життєвої правди!

«Тітка Ксеня». Старенька тітка Ксеня, в якої що не слово, то приказка, в селі жила одинока. Ніхто не знав, скільки їй років та всі поважали її за працьовитість, чесність і порядність. Вже в похилому віці вона позитивно відгукнулася на сватання чесного вдівця, якого невістка вигнала з його власної хати. Новому «нареченому» вона розповіла свою біографію так: *«Хлопця мого вбили... Бандерівцем був... Там у яру за селом, їх розстріляли. І поховати по-людські не дали. Я, вночі, потай разом з Горпиною пішла туди, знайшла його і поховала. Колись підемо – я покажу тобі, де спить моє дівування... Тужила я довго. Скімлила отут у своїй хаті, як той побитий пес, а потім кричача, наче божевільна. Думала, що й справді з ума зійду... Хотіла руки на себе накласти, та гріха побоялася... Потім взяла себе в руки: треба жити. Отак я живу... Дівкою...».*

Кудлай. Героєм цього оповідання є бездомний собака, якого притулила до себе самотня жінка.

«Скажи мені правду». Горда, інтелігентна, гарна й допитлива дівчина Зоня, батько якої загинув у Сибіру, аж ніяк не могла змиритися з дволиким фальшем, який панував навколо неї. Не потрапивши в університет заради «поганого кадрового профілю», вона пішла працювати на завод робітницею, але й там спокою не знайшла. У 70-х роках вийшла заміж за дисидента Василя, який щойно повернувся з Сибіру і в рідному Львові не міг прописатися. За «антирадянську агітацію і пропаганду» Василя ще кілька разів арештували, судили та ув'язнили. Після останнього повернення із в'язниці, він помер у молодому віці, залишивши дружину з двома малими дітьми, які дочекалися заповітних мрій батька й чоловіка Зоні: жовто-блакитного прапора над львівською ратушею.

Оповідання Т. Фролової про п'ять гірких жіночих доль, одну чоловічу й одну собачу, за своїм характером близькі до оповідань Василя Стефаника, з новіших – Євгена Гуцала. Не все в них оригінальне. Є і запозичення. Та ці запозичення не списані, а почуті і перетрансформовані власним досвідом письменниці. Провідною ниткою через всі тягнеться українська національна ідея. Їх герої не скиглять, не

плачуть, але борються і в тих найважчих умовах. І виживають.

Кожне з цих оповідань можна було би поширити на роман. Це і справді високохудожні твори, згущені до максимально можливої міри. Авторка намагається втиснути в якомога менші рамки що найбільший зміст, обмірковуючи кожне слово, кожну деталь. Читаючи «тернові долі» її героїв читач має враження, що письменниця з великого роману викреслила все зайве і другорядне, залишивши у творі лише відшліфовані брильянти.

А робить вона це і з суто практичних міркувань, знаючи, що сучасний читач не має часу на читання «товстих» книжок. А їй (на відміну від недавніх радянських часів) за писання ніхто не платить: не те що посторінкового, а жодного гонорару. Всіх 12 книжок вона видала «на громадських засадах», тобто на власні кошти та на кошти, нею (та її чоловіком) знайдених спонсорів.

Працювати над твором їй доводиться куди більше, ніж іншим письменникам, бо Тетяна Фролова від першого року життя – незряча. Свої твори вона пише азбукою Брайля – крапками: кожна літера – кілька випуклих крапок вручну нанесених у залізну рамку. Потім вона ці крапки кінчиками пальців читає, редагує, виправляє, дає на «рецензію» чоловікові Лайошу Молнару (незрячому кобзареві) та незрячим подругам із школи для незрячих, де вона працює вчителькою. Інколи читає їх трьом своїм синам (яких вона зразково виховала і вивела в люди сама без чужої допомоги, а при тому ще заочно університет закінчила), невісткам та онукам. Врахувавши їх зауваження, знов читає, виправляє, редагує. А потім диктує машиністці якій, ясна річ, за переписування треба платити. Дальший етап: шукання спонсорів, редактора, видавництва, друкарні і, накінець, «реалізація готової продукції», тобто продаж книжок. На цьому етапі головне слово має невтомний чоловік Лайош, який не один вірш дружини поклав на музику.

Отже творчий процес 62-річної Тетяни Фролової, яку природа позбавила зору, але нагородила незаперечним талантом, це – справжнє героїство. Її «тернова доля» була поштовхом до опису інших подібних доль.

Рецензовану книжку, як і інші твори письменниці, можна придбати на адресі: Тетяна Фролова, 290038 Львів, вул. Медової печори, 27, кв. 29. Тел. 0322/719475.

31.03.2003

Тетяна Фролова. Зимова казка. – Львів, 2002. – 40 с.

Живе у місті Львові, в Україні, бабуся Тетяна, яка любить казки вигадувати та розповідати. Колись розказувала їх своїм синам, нині внукам. І синам, і внукам її казки дуже подобалися, і бабуся вирішила їх укласти у книжку, щоб й інші діти їх могли читати. Її перша книжка «Казка за казкою», видана у Львові 2000 року, дітям дуже сподобалась і вона написала для них другу книжечку яку назвала «Зимова казка».

«Написала», – не те слово. Письменниця Тетяна Фролова від першого року життя світу Божого не бачить, бо вона – сліпа. А пише вона не олівцем, і не папером, а – тупим шилом, яким за допомогою залізної рамки ставить на папері опуклі крапки. Кожна літера в неї – інша комбінація крапок. Потім кінчиками пальців сліпці читають ці крапки так, як ви читаєте очима. Такий шрифт для незрячих винайшов французький вчитель Брайль понад 150 років тому. Шрифтом Брайля користуються мільйони незрячих по цілому світу, в їх числі і бабуся Тетяна. Її книжка «Зимова казка» (переведена в азбуку) містить вступне оповідання та три прекрасні казочки.

Перша – про святого Миколая, скупого багача і бідну дівчину, яка стала прекрасною співачкою і приносила радість людям. Друга – про убогу сирітку Орісю, якій Новий рік подарував гарні черевики, а добрій тітоньці, що їх виховувала – рукавиці. Третя казка названа «Цариця зима» заводить нас у «у ті далекі часи, коли у селах і електрики не було». Тоді метелиця підступно викрала із дерев'яної хатинки дівчинку Марусю, завела у своє царство в темному лісі і хотіла зробити своєю служницею, а потім заморозити. Та лісові звірі заховали її в дупло Білочки, де за допомогою зайчика знайшов сусідський хлопчик Миколка. Та цариця Зима ніяк не хотіла віддавати Марусю Миколі. На допомогу дівчині знову прийшли всі лісові птахи та звірі, які могутніми голосами прикликали Весну. А перед Весною цариця Зима стала безсилою.

Бабуся Тетяна прислала нам кілька примірників своєї книжки. Якщо хочете придбати їх і ви, юні читачі «Веселки» намалюйте нам як ви провели цьогорічну

зиму: свято Миколая, Новий Рік, Різдво, зимові канікули і тому подібне. П'ятьох з вас, які пришлете нам найкращі малюнки, ми нагородимо книжечкою Тетяни Фролової «Зимова казка», яку ви бачите на репродукції. Ми ваші малюнки вишлемо письменниці, а вона напевно потішиться ними. «Але ж бабуся Тетяна – незряча, як же вона побачить наші малюнки?» - запитає не один із вас. Побачить! Обов'язково побачить! Вона ж бачить не очима, а серцем! Побачить точно так, як побачила малюнок свого сина із дитячого садика.

М.Мушинка

Яблуко

Моє серце сьогодні зігріла
Ніжна й трепетна радість, до сліз...
Намальоване яблуко спіле
Мені син з дитсадочка приніс...
І бере мій палець дитина,
І показує: «Ось корінець...»
По голівці гладжу я сина
І кажу його: «Ти молодець!»
В мого сина голубі очі
І дві ямочки на щоках...
Його бачити дуже хочу
Та не в силах, бо ніч в очах.
Тільки, що тая ніч, мій синку?
Серце матері, серце моє
Бачить кожну твою волосинку,
Бачить яблуко спіле твоє.
І нехай це тебе не хвилює,
Я побачу, мій хлопчику, все
Все, що ти в дитсадку намалюєш,
Що усмішка твоя принесе.

Тетяна Фролова

